Móra András

VAJDASÁG
TÁVLATAI ÉS FEJLŐDÉSI LEHETŐSÉGEI 1980-IG

„A társadalmi tervekben foglalt célokat és feladatokat, valamint megvalósításukat a társadalmi újratermelés valamennyi szubjektumának *megállapodása* alapján kell meghatározni. A társult munkában dolgozó munkásokat illeti meg azonban a döntő szó, ami nem zárja ki a társadalmi-politikai közösségek szerveinek bizonyos önálló felelősségét se."

(Josip Broz Titónak, a Jugoszláv Kommunista Szövetség elnökének záróbeszédéből a Tizedik Kongresszuson)

1. NÉHÁNY SZÓ AZ ÚJ TÁRSADALMI TERVEZÉSI RENDSZER ALAPJAIRÓL

A JKSZ elnöke és Elnöksége Végrehajtó Irodája levelének, az Alkotmány és a JKSZ X. Kongresszusa, a Szerb KSZ VII. Kongresszusa és a Vajdasági KSZ XV. választmányi értekezlete határozatainak következetes végrehajtása igen jelentős társadalmi-politikai tevékenységet váltott ki. Kedvezően hatott ez e társadalmi és gazdasági fejlődésben eddig elért eredmények alapos kiértékelésére és a fennálló problémák mielőbbi megoldására. Erre és a közvetlenül utána következő időszakra esik a JSZSZK, a Szerb SZK, valamint a Vajdasági SZAT 1976—1980. évi TÁRSADALMI TERVE kidolgozása és meghozatala is.

Párhuzamosan ezzel a tevékenységgel, támaszkodva az Alkotmány alaprendelkezéseire, a Párt kongresszusi határozataira, továbbá az önigazgatási gyakorlat addigi tapasztalataira megszületett a TÖRVÉNY A TÁRSADALMI TERVEZÉSI RENDSZER ALAPJAIRÓL ÉS JUGOSZLÁVIA TÁRSADALMI TERVÉRŐL[1].

A társadalmi tervezés alapját a JSZSZK Alkotmánya (69. szakasz) a következőképpen határozza meg:

„A társult munka alap, és más szervezetei dolgozóinak és az önigazgatási érdekközösségek, helyi közösségek és más önigazgatási szervezetek és közösségek dolgozóinak, amelyekben társadalmi újratermelés tevékenységét és eszközeit igazgatják, *joguk és kötelességük*, hogy a tudományos ismeretekre és a fejlődési lehetőségek ezeken alapuló értékelésére támaszkodva, gazdasági törvényszerűségek figyelembe vételével, *önállóan* megállapítsák szervezetük és közösségük *munka- és fejlesztési terveit és programjait*, s hogy ezeket a terveket és programokat egymás között és a társadalmi-politikai közösségek társadalmi terveivel *összhangolják*, valamint hogy ezen az alapon biztosítsák a viszonyok összehangolását az egész társadalmi újratermelésben és a teljes anyagi és társadalmi *fejlődés irányítását* az önigazgatási alapon megállapított *közös* érdekekkel és célokkal összhangban." (Kiemelte M. A.).

A társadalmi tervezésről szóló törvény ezeket az alaprendelkezéseket dolgozza fel, figyelembe véve azt, hogy az önigazgatási tervezés néhány főbb célja:

(1) — minden dolgozó és polgár élet- és munkakörülményeinek javítása és tökéletesítése;

(2) — az egyéni és társadalmi termelékenység emelése;

(3) — a társadalmi termelő erők fokozása;

(4) — a közös érdekek és célkitűzések megvalósítása;

(5) — a piac gazdasági törvényszerűségeinek tudatos formálása,

biztosítva ezáltal szocialista önigazgatási viszonyaink továbbfejlesztését és anyagi alapjainak gazdagítását.

Tervezési rendszerünk néhány alapjellegzetessége:

— a tervezés *alapvető* hordozói a társult munka alapszervezet (TMASZ) dolgozói, mivel a TMASZ anyagi termelésében létrehozott jövedelmében kifejeződik a társadalmi összmunka eredménye;[2]

— a TMASZ önállóan készíti elő és hozza meg saját tervét, valamint előkészíti a társadalmi-politikai közösségek és önigazgatási közösségek tervének elemeit is;[3]

— a tervek egymás közötti összehangolását a tervezés *egyidejűsége és folyamatossága* elvének alkalmazása teszi lehetővé;[4]

— az önigazgatási szervezetek és közösségek, valamint a társadalmi-politikai közösségek terveit *összhangba* kell hozni a TMASZ-nak az anyagi termelésben *tervezett* jövedelmével;[5]

— a köztársaság, illetve az autonóm tartomány (tehát Vajdaság SZAT) terve az erről szóló megállapodásokon, valamint önigazgatási megegyezéseken, továbbá a *közösen* értékelt lehetőségeken és feltételeken alapszik.[6]

Vajdaság SZAT társadalmi tervének előkészítése és meghozatala ilyen új társadalmi-gazdasági viszonyok között történt. Most nézzük meg milyen *gazdasági* helyzetben volt Vajdaság az új ötéves tervidőszak küszöbén?

2. VAJDASÁG FEJLŐDÉSE AZ 1971—1975. ÉVI TERVIDŐSZAKBAN

Habár az elmúlt ötéves tervidőszakot összetett belső viszonyok és kedvezőtlen nemzetközi gazdasági alakulások jellemezték, Vajdaság fejlődése mégis viszonylag élénk volt. Az összgazdasági *társadalmi termék* évente átlagosan 6,1 százalékkal emelkedett (ezen belül az ipar 8,7%, a mezőgazdaság pedig 4,2%-os emelkedést mutatott), ugyanakkor bizonyos fokú *gazdasági szerkezeti* változás is bekövetkezett. Az elmúlt öt év alatt Vajdaság nemzetgazdaságában az ipar részvétele 29,4-ről 33,0 százalékra emelkedett, míg a mezőgazdaságé csökkent. Ezzel párhuzamosan figyelemre méltó fejlődés következett be a gép- és élelmiszeriparban, viszont a kőolaj és vegyipar fejlődése lemaradt.

A mezőgazdaságban várt strukturális változások nem váltak be, főként az állattenyésztésben fennálló bizonytalan és változékony gazdálkodási feltételek miatt. Emiatt Vajdaság állattenyésztésében jelentős visszaesés tapasztalható. A fejlődés hordozói a földművelés és gyümölcstermesztés voltak, azonkívül némi lendületet kapott a mezőgazdasági termékek magasabb fokú feldolgozása és késztermékek gyártása is. A *társadalmi szektor* szerepe tovább nőtt a mezőgazdaságon belül; az egyénileg gazdálkodó földművesekkel való társastermelési kapcsolatok is tovább fejlődtek. Azonban továbbra is megoldatlan maradt a *magánszektorban* jelen levő sok kérdés: a termelés korszerűsítése, termelékenységi problémák, árpolitika, az elaggott földművescsaládok kérdése, munka- és eszköztársítás, a termékfelvásárlás és értékesítés szervezetlensége stb.

A *beruházások* fő forrása a nemzeti jövedelem felhalmozási alapja. Ennek alacsony szintje, valamint felaprózottsága következtében a tervezett 14,1%-os évi növekedés a gazdaság álló- és forgóeszközeibe való beruházás terén csak 7,8%-os átlagnövekedést ért el. A beruházási tevékenység alacsonyabb szinten való alakulása nemcsak a termelőeszközök műszaki színvonalára hatott ki kedvezőtlenül, hanem a termelékenységre, a versenyképességre és termelési költségek alakulására is. Végső soron csökkent a munkaeszközöket termelők értékesítési lehetősége is.

A beruházások ütemére kedvezőtlenül hatott a tervezési rendszer, a piackutatási, termelés- és termékfejlesztési programok hiánya és a hosszú távú fejlesztési koncepció hiánya is.

A *foglalkoztatottság* átlagosan 3,5%-os emelkedést ért el, ami mintegy 110 ezer munkahelyet jelentett az 1971—1975-ös időszakban. Javulás állt be a szakképzettségi összetételben és a gyakornokok alkalmazásában is. Mindennek ellenére a munkát keresők száma tovább növekedett.

Az általános és közös fogyasztás túllépte az anyagi lehetőségek által szabott kereteket olyannyira, hogy időnként korlátozó intézkedésekkel kellett határt szabni a termelő szféra további terhelésének. Ez is kedvezőtlenül hatott ki a bővített újratermelés magasabb fokon való alakulására.

A fogyasztás fokozódása mellett egyes társadalmi tevékenységekben veszteségek mutatkoztak. Ezeknek a jelenségeknek okozói a még nem kielégítően fejlett önigazgatási viszonyok, a szabad *munkacsere* terén mutatkozó hiányosságok, valamint az eszközök nem eléggé ésszerű felhasználása voltak.

Helytálló tehát az a megállapítás, hogy Vajdaság 1971—1975-ös időszakban elért eredményei a gazdasági növekedés terén felszínre hoztak bizonyos gazdaság-szerkezeti problémákat, amelyek már korábban is a fejlődés viszonylagos lemaradását okozták.

3. FEJLŐDÉSI LEHETŐSÉGEK, CÉLOK ÉS FELADATOK 1980-IG

3. 1. Célkitűzés

Vajdaság SZAT fejlődése *céljait* már a korábban elfogadott 1958-ig szóló *távlati* fejlesztési koncepció rögzítette.[7] Ezek a célok a következők:

- az önigazgatás és az önigazgatási viszonyok további fejlődése,
- az életszínvonal emelése,
- a lakosság szociális-gazdasági összetételének megváltoztatása és a foglalkoztatottság növelése,
- a gazdasági növekedés ütemének fokozása és a gazdaság szerkezetének megváltoztatása,
- a termelékenység növelése, a nagyobb fokú szervezettség és üzleti-műszaki együttműködés,
- a tudomány gyorsabb fejlődése és a műszaki-technológiai fejlődés eredményeinek nagyobb fokú felhasználása,
- a regionális fejlesztés, az urbanizálás és a környezetvédelem,
- az általános honvédelem, a társadalmi biztonság és önvédelem megszilárdítása.

Az 1976—1980. évi társadalmi terv ezt a *célkitűzést* tartja szem előtt és *ebből indul ki.* E célok és feladatok megvalósítása biztosítja az

állandó és szilárd fejlődést, a gazdálkodás minőségi mutatóinak javulását, az infláció okainak fokozatos elhárítását, a nemzetközi munkamegosztásban és kereskedelemben való sikeresebb szereplést, valamint arányosabb és kedvezőbb gazdasági és fogyasztási struktúra kialakulását.

Miben keressük e távlatilag meghatározott célok és feladatok megoldását 1980-ig?

A gazdasági szerkezet aránytalanságának egyik okozója az energia-, nyersanyag- és élelmiszertermelésben, továbbá az infrastruktúrában jelentkező *lemaradás*. Olyan fejlesztési stratégiát kellett tehát kidolgozni, amely folyamatosan feloldja a lemaradás okait, kiindulva a társadalmi-gazdasági fejlődés eddig elért szintjéből, de ugyanakkor figyelembe véve a reális potenciális *lehetőségeket* is. Fel kell azonkívül számolni a viszonylagos lemaradás többi okait is, erősítve a társult munka befolyását az újratermelési folyamatokban. A társult munka *fokozottabb befolyása* pedig elsősorban a TMASZ erősítésétől, az új jövedelmi kapcsolatok kialakításától, valamint a *termelő szféra*, bel- és külkereskedelem, ügyviteli bankok és egyéb pénzintézetek és a tudományos munka *integrálásától* függ. Ilyen társadalmi-gazdasági átalakulások révén a társult munka, a dolgozók nemcsak a gazdasági fejlődésnek, hanem életünk minden tényezőjének hordozóivá válnak. Ezáltal érvényesülhet teljességgel Vajdaságban élő valamennyi nemzet és nemzetiség egyenjogúsága, testvérisége, egysége és közös fejlesztési érdekeinek és céljainak megvalósítása.

Vajdaság — a községekkel együtt kezdeményezte és tevékenyen részt vett a TMASZ fejlesztési terveinek meghatározásában és összehangolásában. A tartomány a föderációval, köztársaságokkal és Kosovóval, szervei és szervezetei révén állandóan együttműködött Jugoszlávia, valamint a Szerb SZK Társadalmi tervének kidolgozásában, az érdekek és célok összehangolásában. Ez érthető is, hiszen Vajdaság gazdasága szerves része a jugoszláv gazdaságnak.

3. 2 Intenzív gazdasági növekedés és a fejlesztés fő irányai

Vajdaság SZAT ötéves társadalmi tervének meghozatalát széles körű tudományos-gazdasági elemzések, a lehetőségek ismételt felmérése és latolgatása, valamint a társult munkával — mint a tervezés hordozóival — való közös érdekek és célok meghatározása előzte meg.

Figyelembe véve az intenzív fejlődés szükségességét és a valós lehetőségeket, *közös megegyezés* alapján az elkövetkező ötéves időszakra a terv a *társadalmi termék évi átlagos 7,1 százalékos* növekedését irányozza elő.[8] Ilyen intenzív gazdasági növekedés a természetadta, anyagi lehetőségek és az emberi potenciál nagyobb mérvű hasznosítását, jobb munka-

szervezést, ésszerűbb gazdálkodást, a tudományos kutatómunka fokozását, a műszaki vívmányok széles körű és gyors alkalmazását és a dolgozóknak a korszerű termelésbe való hatékonyabb felkészítését és bekapcsolását követeli meg.

A társadalmi terv 9%-os növekedést irányoz elő az *iparban*, figyelembe véve az évi tervezett 4,5%-os termelékenységnövekedést, a kapacitások kihasználtsági fokának a mai 63%-ról 75—80%-ra tervezett emelését, továbbá az előlátott jelentős beruházásokat. A *termelésnövekedés* 70%-át az új beruházások, 30%-át pedig a jobb kapacitáskihasználás és a termelékenység emelése adja.

Vajdaság fejlődési lehetőségei az *energia-, élelem- és nyersanyagtermelésben*, továbbá az energetikai és közlekedési *infrastruktúra* fejlesztésében vannak. A fejlődés útja az *iparosítás*. Ebből kiindulva közös fejlesztési célunk *kiemelt ágazatai és objektumai:*

(1) a kőolaj- és földgázbányászat, a petrolkémia és vegyipar,
(2) az agráripari komplexum,
(3) a fémipar,
(4) az építőanyag- és építőipar, különös tekintettel az iparszerű lakásépítésre, és végül
(5) az energetikai, közlekedési, szállítási és hírközlési infrastruktúra, beleértve a vasúti és folyami szállítás eszközeit is.

A társadalmi terv kidolgozása folyamán külön megállapítást nyert, hogy a kiemelt ágazatok fejlesztésének alapja a tudományos munka, a korszerű tudományos-technikai módszerek alkalmazása és a szakkáderek biztosítása. Fokozott figyelemmel kell kísérni a gazdasági szerkezet alakulását, a szekundális és terciális tevékenységek erőteljesebb fejlődését, azonkívül a gazdaság korszerűsítésének folyamatát. Külön hangsúlyt kell fektetni a behozatali anyagok és termékek hazai termékekkel való ésszerű behelyettesítésére és a kivitelt fokozó termelésre.

Az összgazdasági társadalmi termékérték ágazatonkénti alakulását és szerkezetét 1970-ben, 1975-ben és 1980-ban az 1. táblázat érzékelteti.

Szembetűnő az ipar fokozatos térhódítása és a mezőgazdaság részvételének csökkenése a gazdaság struktúrájában. Ugyancsak világosan látszik a társadalmi szektor térhódítása öt — azaz tízéves távlatban.

A társadalmi terv az ipari tevékenység évi 9%-os növekedését irányozza elő, utána következik a kommunális tevékenységek 7,9%-os, a közlekedés és hírközlés 7,2%-os, majd a kisipar 7,1%-os növekedéssel. Várható tehát ezen ágazatok és tevékenységek részvételének növekedése a gazdaságban, ami jelentős tényezője lesz a *gazdasági szerkezet megjavításának.*

A következőkben bővebben foglalkozunk az iparfejlesztés, agráripar, energiagazdálkodás és a fogyasztás *néhány* kérdésével.

1. táblázat

A TÁRSADALMI TERMÉKÉRTÉK ALAKULÁSA ÉS SZERKEZETE

(1975-ös árakban)

Ágazatok	Társ. termék mlrd. din.		Évi növekedés %	Szerkezet, %		
	1975[9]	1980[10]		1970[9]	1975[9]	1980[10]
Összgazdaság	56,3	78,8	7,1	100	100	100
— társadalmi szektor	44,7	65,1	8,0	76,9	79,4	82,7
— magánszektor	11,6	13,7	3,5	23,1	20,6	17,3
Ipar	18,6	28,7	9,0	29,4	33,0	36,5
Mezőgazdaság	17,0	22,2	5,2	30,9	30,1	28,1
Erdészet	0,2	0,2	4,6	0,4	0,3	0,3
Építőipar	4,5	6,1	6,8	8,9	8,1	7,8
Közlekedés	2,8	4,1	7,2	5,5	4,9	5,3
Kereskedelem és vendéglátóipar	9,9	14,3	6,9	20,6	17,6	18,1
Kisipar	1,9	2,9	7,1	3,8	3,4	3,7
Kommunális terv	0,2	0,3	7,9	0,4	0,3	0,3
Egyéb	1,2	—	—	—	2,3	—

3. 3. Iparfejlesztés és a gazdaság strukturális változása

Vajdaság SZAT társadalmi-gazdasági fejlesztésének egyik legkiemelkedőbb célja az ipar fejlesztése — az *iparosítás.*

A betervezett gazdasági növekedés egyben strukturális változást is idéz elő. A struktúra átalakulásban nyilvánul meg társadalmunk szükségleteinek kielégítettségi foka.

A stabil és intenzív gazdaságfejlesztés feltétele — ahogyan azt a társadalmi terv külön is hangsúlyozza — a rendelkezésre álló anyagi és emberi erőforrások jobb hasznosítása. Ezeket az erőforrásokat azonban olyan tevékenységek és ágazatok között kell elosztani, amelyek iránt konkrét szükséglet mutatkozik. Ezért volt szükség a kiemelt ágazatok meghatározására és ezért elengedhetetlen az a követelmény, hogy elsősorban ezen ágazatokban legyen a termelőtevékenység magas ipari szinten.

A múlt időszakban a mezőgazdaság domináló szerepe határozta meg gazdasági struktúránkat: a kereskedelem, közlekedés a tudományos kutatómunka, főként a mezőgazdaságot szolgálta. Azonban a viszonylagos lemaradás leküzdése — mint stratégiai cél — elindította a gazdasági struktúra átrendeződésének folyamatát és a társadalmi munkamegosztás

másfajta alakulását. A fejlődés újabb iránya az ipar szerepének növelése a mezőgazdaság terén is, de a vegyipar, gépgyártás, építőipar termelékenységének korszerűbb, termelékenyebb szintre emelése is. Így az *iparosítás* nemcsak korszerű gépek és termelőberendezések gyártására készteti a gépipart hanem lehetőség keletkezik a gyártás- és gyártmányfejlesztés a gyártástechnológia tökéletesítésére is. A magasabb műszaki szintű berendezések *korszerűsödési folyamatot* váltanak ki a vegyiparban élelmiszeriparban, építőiparban, textil-, bőriparban és a többi iparágban.

Az ipar ilyenirányú fejlődésével gazdasági életünk minden terén jelentős változás, modernizálási folyamat indul be, beleértve az építőipart, közlekedést, anyagmozgatást, kereskedelmet és más szolgáltatási ágazatot is. Ebben a strukturális változásban a tudománynak is új szerep jut. Ilyen módon vezet majd az iparosítás a termelési struktúra és a társadalmi munkamegosztás átalakulásához.

3. 4. Agráripar

Az *élelmiszer-ellátás* gondja elsősorban az iparosított mezőgazdaságra és feldolgozóiparára — az *agráriparra* hárul. Vajdaságnak időjárási, hidrológiai, talajminőségi és geológiai adottságából kiindulva természetadta lehetősége az élelmiszergyártás. Ezért is foglal el kulcshelyzetet az agrárgazdaság Vajdaság fejlesztésében: a közösen megállapított célok és feladatok megkövetelik a mezőgazdaságban a *nagyüzemi gépi termelést*, ami teljességében az iparosítás elterjedését jelenti. Az iparosítással, gépesítéssel velejáró *követelmény* a munkamegosztás újrarendezése, a társadalmi és magánszektor új — a társultmunkáról szóló törvény által meghatározott — kapcsolata, a munka és eszköztársítás, valamint a tudományos kutatómunka még teljesebb alkalmazása.

A termelés, feldolgozás és értékesítés, valamint tudományos kutatómunka közötti új, *jövedelmi viszonyok* kialakítása lendületet ad a korszerű élelmiszer-gazdaságnak. Ilyen fejlődés tudja csak biztosítani a minőségibb élelmiszer-ellátást és táplálkozást, valamint tartós és egyre növekvő *élelmiszer-exportot*, együttműködést, közös ipari vállalkozást a KGST, tőkés és fejlődésben levő országokkal. Ilyen irányvétel a stabil hazai élelmiszer-biztosítás mellett jelentősen hozzájárul Vajdaság fizetési mérlege egyensúlyához is.

A társadalmi terv irányvétele jelentős változásokat lát elő az agráriparban. A gabona és növénytermesztés, valamint az erdőgazdaság mellett jelentős fejlődés következik be az állattenyésztésben is. Ez ugyancsak a tudományos és technológiai eredményeken alapul, külön lendületet ad neki a vegyipar által biztosított műtrágya és növényvédő-szerek foko-

zott alkalmazása, továbbá a gépipar, a modern közlekedés és építőipar fejlődése. Várható az agráripar termelékenységének jelentős emelkedése és így a hektáronkénti terméshozam növelése a társadalmi szektorban, de különösen az egyénileg gazdálkodóknál.

Világszerte komoly erőfeszítések történnek az élelmiszergyártás technológiájának fejlesztésében. Az agronómusok, állatorvosok mellé bekapcsolódnak a vegyészek és biológusok is. Közösen dolgoznak a fehérjebiztosítás technológiáján; Vajdaság kutatóira is komoly feladat vár ezen a téren, felhasználva mindazt amit a növénytermesztés és állattenyésztés, sőt a kőolajbányászat is nyújt.

Vajdaság agráripari struktúráján belül három jelentős változást tűz ki a társadalmi terv: 1. a növénytermesztésben az ipari növények részarányának emelése, 2. a mezőgazdasági termelésen belül az állattenyésztés arányának emelése a növénytermesztés lassúbb növekedésével szemben és 3. a félkész és kész (finális) termékek gyártásának emelése a primáris termékekkel szemben.

3. 5. Energiagazdálkodás

A gazdaság élénk ütemű fejlődése és a lakosság életszínvonalának emelkedése az energiafogyasztás jelentős emelkedésével jár. Energiaszükségletünket egyrészt gazdasági struktúránk várható alakulása, közlekedésünk további fejlődése, klimatikus viszonyaink és a családi háztartások gépesítése határozzák meg. Tekintettel a kiemelt ágazatokra, legjobban a villamos energia fogyasztása növekszik.

Vajdaság viszonylag szerény energiakészlettel rendelkezik (kőolaj, földgáz, termálvizek, vízerő), energiatermelése a múltban nem elégítette ki szükségleteit. Országunk más vidékeiről szállított szenet, villamos energiát használt fel. Mindazok a villanytelepek, amelyek Vajdaságot villamos energiával látják el, a Szerb SZK területén vannak, és az egységes jugoszláv energetikai rendszer részét képezik.

A fokozott villamosenergia-fogyasztást csak biztos és nagy teljesítőképességű telepekből láthatjuk el. Az elkövetkező 4—5 év alatt 900 MW-nyi új erőműre van szükség. Ez részben a Szerb SZK területén, részben Vajdaságban épül fel, biztosítva ezáltal a 6 milliárd kWh-ra becsült szükségletet 1980-ban.

Az épülőfélben levő Jugoszláv Kőolajvezeték és a gázvezetékhálózat is energiaszükségletünk ellátását biztosítja majd. 1979-től kezdve a kőolajvezeték 7—8 millió tonna kőolajat szállít a vajdasági kőolajfinomítókba, a gázvezeték pedig 3—4 milliárd köbméter vajdasági és szovjet

földgázt Vajdaság, Szerbia és Bosznia ipartelepeinek és más fogyasztóinak.

A távlati és biztonságos energiaellátás megköveteli, hogy tíz-tizenöt éves időszakra alaposabb tanulmányozás tárgyává tegyük Vajdaság energiamérlegét, legkedvezőbb fogyasztási struktúráját. Energiapolitikánk jelenleg is és a további öt évben is leginkább ásványi szénhidrogénon alapszik. A jövő viszont a felhasználó jellegzetes ágazatok fejlődésétől, a gazdaságfejlesztési, energia-árpolitikától, új energiahordozók feltárásától és racionális kihasználásától függ. Ezért hosszabb távlatra — alaposabb kutatás hiányában — csak kis bizonysággal becsülhetünk.

3. 6. A fogyasztási politika és keretei

A beruházási fogyasztás általános növelése keretében az állóeszközökbe való beruházásokra helyezzük a fő súlyt, ezen belül pedig a kiemelt ágazatokba való beruházásokra. A társadalmi terv értelmében az álló- és forgóeszközökbe történő összberuházás aránya 75 : 25, míg a kiemelt és egyéb ágazatok beruházási aránya 83 : 17.

Tekintettel a beruházási *fogyasztás* intenzív növelésére, valamint az *életszínvonal* és a termelés és a munkatermelékenység közötti összefüggésre, a *személyi* fogyasztásnak üteme *lassúbb* lesz mint a *társadalmi* életszínvonal emeléséhez szükséges eszközök alakulása. A gazdaság felhalmozódási és újratermelési képességének *erősítésére* irányuló törekvéssel összhangban a *reális* személyi jövedelem, valamivel a munkatermelékenység növekedése *alatt* alakul. A gazdaságban előirányzott fejlődés — amennyiben azt teljesíteni tudjuk — így is évi kb. 6 százalékos életszínvonal-növekedést biztosít.

Az 1980-ra tervezett össztársadalmi termékérték elosztása a következőképpen alakulhat (2. táblázat):

2. táblázat

A TÁRSADALMI TERMÉKÉRTÉK TERVEZETT FELOSZTÁSA
(1980-ban)

(1975-ös árakban)	(millió dinár)	
1. Társadalmi termék	78 760	100,0
2. Személyi és társadalmi fogyasztás	50 217	63,9
3. Gazdasági beruházások	24 465	31,5
4. Általános fogyasztás	1 623	2,2
5. Tartalékok	781	0,1
6. Egyéb	1 674	2,3

A gazdasági beruházásokra 1975-ben 15,7 milliárd dinár jutott. A folyó ötéves időszakban évi átlagos 9,3%-os emelkedéssel érhetjük el 1980-ra a fent kimutatott 24,5 milliárd dinárt. Ötéves időszakra számítva ez kb. 90 milliárd dinárt jelent.

3.7. A gazdaságfejlesztés anyagi keretei

A társadalmi tervben meghatározott feladatok és célok teljesítése jelentős álló- és forgóeszköz-beruházást igényel. A tervezés egyik felelősségteljes része a fejlesztési célok és az anyagi lehetőségek közötti *egyensúly* kialakítása. Alkotmányunk alapelveiből kiindulva, a közelmúltban felszámoltunk minden fajta „állami" vagy központosított tőkét. A fejlesztésre fordítható pénzforrások a következők lehetnek:

— a TMASZ *saját*, beruházásra fordítható pénzeszköze, illetve *társított eszköze* (közvetlen eszköztársítás, vagy az ügyviteli bankokon keresztül),

— a TMASZ visszafizetési képességével arányos *külföldi* póteszköz (készpénz- vagy áruhitel),

— hazai munkaszervezettel vagy külföldi partnerrel való *közös beruházás*,

— egyéni hozzájárulás vagy *közkölcsön*,

— kivételes esetben — főképpen infrastrukturális vagy más jellegű beruházásokra szánt — *törvénnyel* előírt eszköztársítás.

Vajdaság SZAT gazdasága az 1976—1980. évi időszakban ezen várható forrásokból körülbelül 93 *milliárd* dinár beruházási eszközökkel rendelkezik. Ebből hozzávetőlegesen 75 százalékot álló-, 25 százalékot pedig forgóeszközökbe ruház be. Az ágazatonkénti beruházások alakulását a 3. táblázat mutatja be.

A társadalmi terv szerint a beruházások több mint 80 százaléka a *kiemelt ágazatokba* történik; ezen ágazatok fejlődését külön *megállapodások* határozzák meg.

4. VAJDASÁG TÁRSADALMI TERVÉT MEGHATÁROZÓ ÖNIGAZGATÁSI MEGEGYEZÉSEK ÉS MEGÁLLAPODÁSOK

A közös fejlesztési politikát, célokat és feladatokat a társult munka terveiből kiindulva, és azokra támaszkodva határoztuk meg: így formálódott ki a *társadalmi terv*. A megvalósításról is a társult munka gondoskodik.

3. táblázat

ÁLLÓ ÉS FORGÓESZKÖZÖKBE VALÓ BERUHÁZÁSOK
1976—1980. IDŐSZAKBAN

(1975-ös árakban)

Gazdasági ágazatok	Összeg millió dinár	Részarány %
I. *Kiemelt ágazatok*	76 870	82,8
1. GYÁRIPAR	46 523	50,1
1. 1. Villanyerőgazdálkodás	5 790	
1. 2. Kőolaj és földgáz	9 482	
1. 3. Vegyipar	8 638	
1. 4. Élelmiszeripar	13 064	
1. 5. Fémipar	7 875	
1. 6. Építőanyagipar	1 674	
2. MEZŐGAZDASÁG	18 302	19,7
3. ÉPÍTŐIPAR	2 738	3,0
4. KÖZLEKEDÉS ÉS TÁVKÖZLÉS	9 307	10,0
II. *Egyéb ágazatok*	15 912	17,2
ebből:		
— idegenforgalom	1 346	
Összberuházások	92 782	100,0

A folyó ötéves tervidőszak kezdetén még régi — az új Alkotmány előtti — rendszerbeli és gazdaságpolitikai intézkedések is érvényben vannak. Az egész gazdasági rendszer átállítása van folyamatban: hitel- és monetáris rendszer, devizarendszer, a kereskedelem átszervezése, az árpolitika, az adópolitika stb. A közös és általános jelentőségű tevékenységekben sorban alakulnak az önigazgatási érdekközösségek. Átszerveződik a Gazdasági Kamara is.

Mindez azt jelenti, hogy az új középtávú terv megvalósításának feltételei és körülményei összetettek, amit csak fokozottabb szervezettséggel és minden erő mozgósításával lehet megoldani. *Önigazgatási egyezményekkel és társadalmi megállapodásokkal* lehet csak rendezni a gazdaságban fennálló szervezési folyamatokat, jövedelmi és más viszonyokat. Megállapodásokkal lehet kialakítani a tervezés és megvalósítás hordozóinak magatartási normáit. A gazdasági rendszernek teljes egészében hozzá kell idomulnia az önigazgatási társult munka rendszeréhez.

A tervvel kapcsolatos *megállapodások* ezt a folyamatot segítik elő. Az intenzív gazdasági növekedésre és struktúraváltozásra kiható kiemelt ágazatok fejlesztésének alapját ezek a megállapodások szabályozzák. Ezen dokumentumok aláírói kötelességet vállaltak magukra a társadalmi

tervben *közösen* lefektetett célkitűzések valóra váltásában —, így önigazgatási tervezési rendszerünk *konkrét realizálását* jelentik.

A megállapodások jellegzetességei:

— *körülvonalazzák* a kiemelt ágazatok (kőolajipar, petrolkémia és vegyipar, agráripar, fémipar, építőanyag és építőipar) az energetikai és közlekedési infrastruktúra, az idegenforgalom, a társadalmi tevékenységek és a nem eléggé fejlett vidékek fejlesztésének alapjait; az általános és közös fogyasztásra kiválasztott pénzeszközök alakulását is társadalmi megállapodás rögzíti;

— *meghatározzák* a közös érdekeket és célokat, a fejlesztési politikát, a termelés és fogyasztás alakulását, a fejlesztéshez szükséges pénzforrásokat, és a szükséges gazdaságpolitikai intézkedéseket;

— aláíróik önigazgatási döntési alapon történő jog- és kötelezettségvállalása mintegy *törvényerőre* emeli e megállapodások jelentőségét (a 4. táblázat kimutatást ad az aláírók számáról).

4. táblázat

VAJDASÁG SZAT 1976—1980. ÉVI TÁRSADALMI TERVÉVEL KAPCSOLATOS MEGÁLLAPODÁSOK ALÁÍRÓINAK SZÁMA

Sor- szám	Gazdasági ágazat vagy társadalmi tevékenység	Összesen	Munkaszervezetek	Bankok	Önig. érd. köz.	Tudományos intézetek	Végrehajtó tanácsok		Gazdasági kamarák	
							VSZAT	község	VSZAT	régión.
1.	Kőolajipar, petrolkémia és vegyipar	95	30	13	1	—	1	44	1	5
2.	Fémipar	104	38	13	—	2	1	44	1	5
3.	Építőanyag- és építőipar	106	42	13	—	—	1	44	1	5
4.	Villamos energia	72	7	13	1	—	1	44	1	5
5.	Közlekedési infrastruktúra	74	7	15	1	—	1	44	1	5
6.	Társadalmi tevékenység	68	7	—	16	—	1	44	—	—
7.	Nem eléggé fejlett vidékek	61	—	16	—	—	1	44	—	—
8.	Idegenforgalom	100	37	12	—	—	1	44	1	5

Ezen megállapodások szövegezése és egyeztetése, valamint aláírása a társadalmi terv meghozatala utáni időben történt: ez a sorrend most kivételesen volt ilyen, különben a társadalmi tervezésről szóló törvény

ezt a sorrendet fordítva írja elő, a tervet az önigazgatási megegyezések alapján aláírt megállapodásokból kiindulva kell meghozni. Ez most kivétel, mert a törvény a megállapodások *konkrétabban és pontosabban* határozzák meg a tervben lefektetett célokat és feladatokat, és a *folytonosság* elve alapján módosítják a tervet. Ezért a terv végrehajtása során folyamatos javításokra lesz szükség.

Vegyük sorba ezeket a megállapodásokat, nem törekedve a célok felsorolásának teljességére.

4. 1. Kőolaj- és földgázbányászat, petrolkémia és vegyipar

A megállapodás 1980-ig részben az utána következő időszakra is leszögezi a kőolaj és földgáz-, valamint a termálvizek kutatását és feltárását, kitermelését, szállítását és feldolgozását, a petrolkémia és nehéz vegyipar, továbbá a feldolgozóipar fejlesztését.

A fejlesztés *lehetőségei és céljai* 1980-ban:

— kőolaj 1,16 millió tonna

— földgáz 1,78 mlrd. köbméter

— a vajdasági gázvezeték-hálózat I. fázisának lefektetése;

— a Jugoszláv kőolajvezeték vajdasági szakaszának megépítése;

— a pancsovai kőolajfinomító teljesítő képességének évi 2 millióról 5,5 millió tonnára emelése;

— az újvidéki kőolajfinomító teljesítő képességének évi 1 millióról 3 millió tonnára emelése;

— a pancsovai Vegyipari Művek felépítésének befejezése és üzembehelyezése;

— új nitrogénművek és műtrágyagyárak építése;

— kén- és foszforgyárak bővítése, illetve építése;

— műkaucsukgyár építése;

— metanol- és ecetsavgyár építése;

— műanyag- és műszálgyárak építése;

— az aromások kivonása és feldolgozása;

— gyógyszeripari gyárak bővítése;

— növényvédő szerek gyártása stb.

Külön jelentőséggel bír a megállapodást aláíró munkaszervezetek kifejezett *szándéka*, hogy jövedelmi viszonyaiknak megfelelően egy integrális vegyipari rendszerbe tömörülnek.

4. 2. Agráripari komplexum

Az agráripari komplexum fejlesztésével kapcsolatos megállapodás kidolgozás alatt van: az aláírók ebben részletesen lefektetik a termelés és fogyasztás, feldolgozás, árpolitika és a fejlesztés más lényeges kérdését.

A megállapodás tervezete értelmében szervezett ösztönző gazdaságpolitikai intézkedéssel feltételeket kell teremteni az élelmiszer-termelés növelésére, a termelési struktúra átalakítására és a szociális társadalmi-gazdasági viszonyok fejlesztésére a társadalmi és magánszektorban egyaránt.

Mezőgazdaság. A termelés növelésével várható eredményeket néhány fontos termék illusztrálja (5. táblázat).

5. táblázat

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS 1975-BEN ÉS VÁRHATÓ ALAKULÁSA 1980-BAN

ezer tonnában

Termék	1974/75 (átlag)	1980
búza	1975	1700
kukorica	3280	3550
cukorrépa	2700	4800
napraforgó	210	485
burgonya	380	480
főzelék- és zöldségféle	600	960
gyümölcs	140	210
szőlő	65	120
húsféleségek	200	250
tej (millió liter)	385	470
tojás (millió darab)	570	700

A társadalmi szektor megművelhető földterülete öt év alatt előrelátható lag 85 000 hektárral növekszik. Mintegy 130 000 hektáron lecsapolási és 50 000 hektáron öntöző rendszerek épülnek, így 1980-ban körülbelül 80 000 hektárt lehet öntözni.

A traktorok száma 1980-ig 42 000-ről 68 000-re nő, a várható műtrágyafelhasználás pedig aktív anyagban számítva 220 kg/ha lesz.

Az *állattenyésztés* terén várható, hogy az állomány meghaladja az 1975-ös szintet és a következőképpen alakul: mintegy 480 000 szarvasmarha, 2,7 millió sertés, 380 000 juh és 12 millió baromfi.

Az *élelmiszer gyártás* jelentős eredményeket ígér: évi 560 000 tonna

cukor, 165 000 tonna étolaj, 250 000 tonna hús, feldolgozott főzelékfélék és gyümölcsök, félkész ételek és készételek.

A hazai piac ellátása mellett állandósul a kivitel is és 1980-ban eléri a 400 millió USA dollár értékét.

Ilyen jelentős élelmiszer gyártás előfeltétele a hűtőházak és tárolók építése is.

4. 3. Fémipar

A megállapodás aláírói fő célul az intenzívebb gyártmányfejlesztést, a technikai vívmányok gyorsabb alkalmazását, a gyártmányok műszaki szintjének emelését látták elő. Gépiparunk a kiemelt ágazatokat szándékozik ellátni a szükséges berendezésekkel, törekedve a behozatal ésszerű és fokozatos behelyettesítésére. Ennek a hazai erőforrásokra való fokozottabb támaszkodás és a nemzetközi együttműködés szorgalmazása ad lendületet.

1980-ban az össztermelés súlya eléri a 337 ezer tonnát. A termékválaszték is bővül:

— vegyipari és élelmiszeripari gépek és berendezések;
— mezőgazdasági gépek, traktorok, motorok, öntöző- és más berendezések;
— szerszámgépek, szerszámok és felszerelések;
— építőipari gépek és berendezések;
— kazánok és főtűtestek;
— szállítóeszközök (vasúti, közúti és folyamhajózási);
— környezetvédelmi berendezések;
— automatizálási, szabályozási, jelzési, távközlési, informatikai és más elektronikus berendezések;
— vezetékek, huzalok és kábelek;
— villamosgépek és aggregátok stb.

Az összberuházások 2 százalékát a tudományos munka és a gyári fejlesztési központok létesítésére fordítják, ami nagyon jelentős haladás és komoly előfeltétele a célok elérésének.

4. 4. Építőanyag- és építőipar

Ebben az iparágban a fejlesztés súlypontja a munka- és eszköztársításon, továbbá a félkész és kész épületelemek gyártásán, valamint az építés iparszerűsítésén van. Elsőbbséget élvez a cementgyártás, agyagtermékek,

betonelemek, azbeszt-, cement- és gipsztermékek, kerámia fedő-, borító- és padlólapocskák, szigetelő és idomszerű üvegelemek gyártása.

1980-ban a következő fő termékekkel számolhatunk:

— cement	2 millió tonna
— kerámia lapok	91 ezer tonna
— üvegtermékek (profilos)	13 ezer tonna
— tetőcserép	210 millió darab
— tégla és egyéb	900 millió darab
— épületelemek	400 ezer tonna

— iparilag gyártott lakások száma évi 7000.

A lakásépítés mellett az *útépítés* korszerűsítése is a kiemelt feladatok között van.

4. 5. Villanyáram-gazdálkodás

A villanyáram-fogyasztás 1975-ben 3,6 millióról 6 millió kWh-ra növekszik. Ezt a növekedést új villanytelepek építésével lehet biztosítani, éspedig Vajdaság területén 235 MW és a Szerb SZK területén — közös beruházás alapján — 675 MW kapacitás kiépítésével. Ezenkívül még 67 MW teljesítőképességű ipari villanytelepek is épülnek.

A villanyhálózat is bővül: befejeződik az Obrenovac—Újvidék—Szabadka—Szeged 380 kV-os távvezeték és még számos más 220 és 110 kV-os távvezeték építése.

A megállapodás Vajdaságban kombinált villanytelepek építését látja elő: az ipari folyamatok részére vízgőz termelésére, lakónegyedek távfűtésére és villanyáram termelésére. Fűtőanyagként a kőolajlepárlás egyik visszamaradó termékét, a fűtőolajat (mazutot) használják fel.

4. 6. Közlekedés és távközlés

Ez a megállapodás a vasúti, közúti, folyamhajózási és légi közlekedés és szállítás, valamint a távközlés (posta, távíró és telefon) fejlesztését tartalmazza. Az aláírók kifejezett célja a közlekedés különböző fajait fokozatosan *egységes rendszerré* fejleszteni, emelve ezáltal a hatékonyságot és biztonságot.

A *vasút* korszerűsítése és villamosítása a nemzetközi vonalakon, (Indjija—Szabadka) tovább folytatódik. Kiszélesül az újvidéki vasúti csomópont, Szabadkán pedig közös jugoszláv-magyar rendező-pályaudvar építése várható. A közlekedési eszközök terén is bővítés áll elő: 20 mo-

toros mozdony, 6 motoros vonat, több mint 400 személy- és tehervagon beszerzése van betervezve.

A *folyamhajózás* is erőteljes fejlődés előtt áll:

15 kikötő építése és felszerelése,

25 000 tonnányi flotta beállítása van betervezve, és a

3,3 millió tonna teherszállítás fokozása évi 6 millió óra tonnára.

A *közúti* közlekedés is fokozódik:

1980-ig újabb 70 km *autóút*, 70 km *főút*, 190 km *összekötő út* és 90 *helyi érdekű út*, összesen 420 km korszerű út épül.

A *légi közlekedés* fejlesztése is kibillen a holtpontból: Újvidéken „B" osztályú repülőtér építése, valamint a zombori és verseci repülőterek bővítése következik be.

A *távközlés* (PTT) terén közel 2500 távíró és telex, 110 000 telefon bekapcsolása válik lehetővé, valamint feljavul a helyi, városközi és nemzetközi vonalak kapacitása is.

4. 7. Társadalmi tevékenységek

A társadalmi tevékenységek ilyen középtávú, konkrét fejlesztési terve először készült el. Először került sor arra, hogy *megállapodással* próbáljuk lefektetni azokat a kapcsolatokat, amelyek az újratermelési folyamatban fennállnak a termelés, felhalmozás és fogyasztás sajátos egységében. A társadalmi tevékenységek fejlesztési igényeinek az anyagi lehetőségek szabnak határt, figyelembe véve a termelési szféra *terhelhetőségét* és az önigazgatási megegyezéseken alapuló *szabad munkacserét:*

— a nevelés és oktatás, tudomány, művelődés, egészségvédelem, szociális és gyermekvédelem, valamint a testnevelés terén *önigazgatási érdekközösségek* keretében folyik a tevékenység és *társadalmi megállapodások* határozzák meg a fejlesztést;

— a nyugdíj- és rokkantbiztosítás, foglalkoztatás, műszaki nevelés, informatika és tájékoztatás tevékenységeit *önigazgatási megegyezések és megállapodások* alapján társított eszközökből fedezik;

— a harcosok és hadirokkantak védelmét és anyagi kereteit *törvény* szabályozza.

A fő fejlesztési célok a következők:

4. 7. 1. Nevelés és oktatás terén:

— az iskoláskor előtti nevelés és oktatás kiszélesítése 3, 3—5 és 5—7 éves korig úgy, hogy az 5—7 éves gyermekek 85 százaléka részesüljön ebben;

— minden gyermek részére lehetővé tenni az alapfokú oktatást, ingyenes tankönyveket biztosítva;

— felszámolni az írástudatlanságot a lakosság 40 évnél fiatalabb korosztályainál;

— fokozatosan kiegyenlíteni és magasabb szintre emelni az alapfokú oktatás körülményeit és feltételeit;

— tovább fejleszteni a középfokú oktatást, valamint a *hivatásirányú* nevelést és oktatást, középiskolai, főiskolai és egyetemi szinten;

— külön figyelmet szentelni a nemzetiségi tanulók minden fokon való iskoláztatására, tankönyvek és egyéb feltételek biztosítására.

Az oktatás és tudományos kutatómunka és az eredményeknek a gazdaságban való hatékonyabb alkalmazása céljából több *tudományos intézet* (közgazdasági, informatikai, petrolkémiai, vízgazdálkodási és szociológiai) és marketing-, továbbá számjegyes vezérlésű szerszámgép-*központ* alakul.

4. 7. 2. Tudományos és kutatómunka:

— a tudományos és kutatómunka közvetlen integrálása a termelőmunkával, biztosítva ezáltal, hogy a tudomány közvetlenül is társadalmi-termelőerővé váljon,

— a tudományos és kutatómunka tartalmát összeegyeztetni a termelőmunka és fejlesztés szükségleteivel,

— erre a célra a nemzeti jövedelem 1,7 százalékát fordítjuk 1980-ban,

— a tudósok, tudományos munkatársak és kutatók számát lényegesen emelni,

— fejleszteni a nemzetközi tudományos együttműködést, különösen a fejlődésben levő országokkal.

4. 7. 3. Művelődés

— minden nemzet és nemzetiség kultúrája fejlődésének arányos és egyenrangú feltételek teremtése;

— a művelődési programok kidolgozása a társult munkával való közvetlen együttműködés alapján;

— kiszélesíteni a munkás- és népegyetemek működését a művelődés terén.

4. 7. 4. Egészségügy:

— tovább tökéletesíteni és magasabb szintre emelni az egészségvédelmet;

— szélesíteni az egészségvédelmi intézmények hálózatát;

— külön súlyt fektetni a szív- és rákbetegségek megelőzésére és gyógyítására;

— tovább csökkenteni a gyermekhalandóságot;

— tekintettel az alacsony szaporodási arányszámra, külön határozatot hozni a *családtervezésről;*

— regionális alapon társítani az egészségvédelmi munkaszervezeteket és az önigazgatói egészségvédelmi érdekközösségeket, alkalmazva a *kölcsönösség és szolidaritás* elvét,

— növelni az orvosok számát úgy, hogy a tervidőszak végéig az egy orvosra eső lakosok száma 740-ről 630-ra csökkenjen, intenzívebben növelve az általános orvosok számát.

4. 7. 5. A többi társadalmi tevékenység terén a fő feladatok:

— a *gyermekvédelem* terén vajdaságszerte megteremteni az előírt minimális feltételeket, a *kölcsönösség és szolidaritás* elve alapján,

— a *szociális védelem* terén elsősorban az egyes szociális problémák enyhítése és az indokolatlan szociális különbségek elhárítása, továbbá a munkaképtelen, idős és létfenntartási eszközök nélküli elaggott személyek ellátása, a fizikailag és szellemileg elmaradott személyekről való gondoskodás és a kiskorú bűnözés csökkentése;

— a *foglalkoztatás* terén fokozatosan csökkenteni a munkát keresők számát, a gyakornokok nagyobb számú alkalmazása, a foglalkozási struktúra és a gazdaságban levő munkahelyek struktúrájának összehangolása átképzéssel;

— a *nyugdíjas és rokkantbiztosítás* terén egybehangolni a nyugdíjakat a létfenntartási költségek alakulásával, tekintetbe véve a társadalmi termelékenység és reáljövedelmek alakulását;

— továbbfejleszteni a *harcosok,* hadirokkantak és családtagjainak védelmét a törvények és köztársaság- és tartományközi megállapodások alapján;

— a *testnevelés* terén fő feladat a tömegesítés, az ideológiai és nevelőmunka fejlesztése;

— a *műszaki kultúra* terén a tömegesítés és a honvédelem és társadalmi önvédelem erősítése a kiemelt cél;

— az *informatika* fejlesztésében az aktivitás fő iránya az informatikának a gazdaságban, a közigazgatásban, a társadalmi tevékenységekben való alkalmazása és a szakkádernevelés;

— a *tájékoztatás* terén a nyilvánosságot tájékoztató eszközöket olyan anyagi helyzetbe kell hozni, hogy feladatkörüket maradék nélkül telje-

síthessék; javítani a rádió, televízió műsorának és az újságok tartalmán és minőségén.

A megállapodás aláírói közel 60 beruházási program realizálását látják elő, többek között:

tudományos intézetek építését és felszerelést, a Szerb Nemzeti Színház építését, a Matica Srpska, a zombori Népszínház, a Vajdasági Múzeum adaptálását stb. Ezen a jegyzéken szerepel a vajdasági levéltár, könyvtár, az újvidéki RTV, különböző tanszékek kibővítése, gimnáziumok és más iskolák rendbehozása, egyetemista és diákotthonok, éttermek, az újvidéki Klinikai Központ, kórházak és szanatóriumok, rehabilitációs központok, szív-, rák-, munkavédelmi intézet stb.

4. 8. Nem eléggé fejlett vidékek

Vajdaság 44 községe közül 17 község fejlettségi szintje nem éri el az átlagos szint 70 százalékát. Az egyenletesebb regionális fejlődés és a termelő erők arányosabb területi elosztása a következő tervidőszak fontos feladatai közé tartozik. A megállapodás azt a törekvést tükrözi, hogy ezen vidékek, azaz községek gazdasági növekedése 20 százalékkal nagyobb legyen a vajdasági átlagnál. Ezért 9,56 milliárd dinárt kell e községek gazdaságába beruházni. Ezen összeg 45%-a saját és bankeszközökből áll, közel 30% a fejlettebb községek munkaszervezeteinek beruházásából, 20%-a külföldi hitelből, 5% pedig a költségvetés céleszközeiből és a postatakarék eszközeiből tevődik össze.

Kitűzött feladatként említhetjük meg, hogy a tervidőszak végéig minden nem eléggé fejlett községben *legalább egy* olyan gyártelep épüljön fel, amely megindítja a gyorsabb fejlődést. Az öt új cukorgyár például ilyen községekben épül.

4. 9. Idegenforgalom

Habár az idegenforgalom és vendéglátóipar nem kiemelt iparág, mégis kezdeményezés született egy megállapodás aláírására, amely gyorsabbá teszi a különben lemaradt ágazat fejlődését. A megállapodás értelmében 1980-ig egy luxus-szálloda, egy A-kategóriás, 19 B-kategóriás szálloda és 4 új motel épül fel, további 3 meglevő szállodát és egy motelt pedig korszerűsítenek. Ezáltal a kapacitás 3800 ággyal bővül.

Megjegyzések:

[1] Néhány — az önigazgatási tervezés koncepciójával és a társadalmi tervekkel kapcsolatos jelentősebb dokumentum meghozatalának időpontja:

1974. február 21.	— a JSZSZK Alkotmányának kihirdetése;
1974. április 19.	— a Vajdaság KSZ XV. választmányi ülése;
1974. április 23—25.	— a Szerb KSZ VII. kongresszusa;
1974. május 27—30.	— a JKSZ X. kongresszusa;
1975. október 24.	— Vajdaság SZAT 1985-ig szóló hosszú távú fejlesztési koncepciója alapjainak meghozatala;
1976. február 6.	— a Társadalmi tervezési rendszer alapjairól és Jugoszlávia társadalmi tervéről szóló törvény kihirdetése;
1976. július 20.	— Jugoszlávia 1976—1980. évi társadalmi tervének meghozatala;
1976. november 23.	— Vajdaság SZAT 1976—1980. évi társadalmi tervének meghozatala.

[2] Társadalmi tervezési rendszer alapjairól szóló Törvény, 5. szakasz.
[3] U.o. 29. szakasz
[4] U.o. 8. szakasz
[5] U.o. 27. szakasz
[6] U.o. 63. szakasz
[7] „Vajdaság SZAT 1985-ig szóló hosszú távú fejlesztési koncepciójának alapjai." Tartományi Társadalmi Tervintézet kiadása, Újvidék, 1975 decembere, 14—22 oldal.
[8] A gazdasági növekedést — mint a társadalmi újratermelés bővülését — a társadalmi termék, illetve a nemzeti jövedelem növekedésének százalékos mérőszámával fejezzük ki.
[9] Tartományi Statisztikai Intézet adatai
[10] Tartományi Társadalmi Tervintézet adatai

Forrásmunkák

[1] A JSZSZK Alkotmánya (magyar nyelvű kiadás), Belgrád 1974.
[2] Borba za socijalističku Jugoslaviju. Popularna politička biblioteka, sveska 2—3, Novi Sad 1974.
[3] A JSZSZK Hivatalos Lapja (magyar nyelvű kiadás) 1976. 6. szám.
[4] Jugoszlávia 1976—1980. évi társadalmi terve. A Szövetségi Tájékoztatásügyi Titkárság magyar nyelvű kiadása, Újvidék 1976.
[5] Vajdaság SZAT 1976—1980. évi társadalmi terve. VSZAT Hivatalos Lapja magyar nyelvű kiadása, Újvidék, 1977.
[6] Dogovori o osnovama Društvenog plana SAP Vojvodine u periodu od 1976 do 1980 godine (eredeti szöveg a Vajdasági Gazdasági Kamara archivumából).
[7] Analitičko-dokumentaciona osnova Društvenog plana SAP Vojvodine za period od 1976. do 1980. godine. (A Tartományi Társadalmi Tervintézet dokumentációs anyaga.)

Rezime

Pravci i mogućnost razvoja SAP Vojvodine do 1980. godine

Društveni plan Jugoslavije i društveni planovi republike i autonomnih pokrajina za period od 1976—80. godine, doneti su u vreme kada je u našem društvu učinjen odlučan zaokret u pravcu jačanja i daljeg razvoja socijalističkih samoupravnih društveno-političkih odnosa.

Ovaj plan je šesti srednjoročni plan naše zemlje i odražava specifičnosti društveno-ekonomskog razvoja našeg društva na sadašnjem stepenu njene razvijenosti. Strategija razvoja u periodu 1976—1980. godine temelji se na primeni ustavnih načela, politici i stavovima utvrđenim na X kongresu SKJ, kongresima SK republika i konferencijama SK autonomnih pokrajina, kao i na usvojenoj politici dugoročnog razvoja naše zemlje do 1985. godine.

Poseban značaj ovog srednjoročnog plana se ogleda u tome, što se on u najvećoj meri zasniva na primeni novog samoupravnog društvenog planiranja. Plan Jugoslavije se temelji na planovima republika i autonomnih pokrajina, a ovi na planovima samoupravnih organizacija i zajednica, planovima društveno-političkih zajednica odnosno na samoupravnim sporazumima i društvenim dogovorima o osnovama njihovih planova.

Složeni uslovi koji su obeležavali društveno-ekonomski razvoj Jugoslavije u prethodnom periodu karakteristični su i za SAP Vojvodinu. Ekonomska nestabilnost, neusklađenost između prerađivačkih i sirovinskih kapaciteta, nepovoljan uticaj na naš razvoj izazvan poremećajima na svetskom tržištu, nelikvidnost, inflatorna kretanja su osnovni faktori koji su opterećivali i razvoj Pokrajine.

Uprkos složenim uslovima, u prethodnih pet godina postignut je dinamičan razvoj privrede. Društveni proizvod ukupne privrede rastao je po stopi od 6,1%, industrije 8,7% i poljoprivrede 4,2%. Osnovna orijentacija u promeni privredne strukture je ostvarena, ali sa nedovoljnim intenzitetom. U ukupnoj privredi, industrija je povećala svoje učešće sa 29,4% u 1970. godini na 33,0% u 1975. godini, a istovremeno je smanjeno učešće poljoprivrede.

Ostvarene su pozitivne promene u pravcu povećanja učešća propulzivnih grana, u industriji, naročito u metalnoj i prehrambenoj industriji, dok razvoj nafte i hemijske industrije nije bio u skladu sa predviđanjima. Očekivane strukturne promene u poljoprivredi se nisu ostvarile. Usled nestabilnih uslova proizvodnje u stočarstvu, proizvodnja je bila neujednačena, tako da je učešće stočarstva u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji stagniralo, čak i opalo u odnosu na raniji period.

Planiran dinamičan razvoj trebalo je da se ostvari aktivnim investicionim ulaganjima čija je planirana stopa rasta iznosila 14,1%. Međutim, usled nedovoljnog ulaganja u osnovna sredstva društvene privrede, naročito u prvim godinama proteklog srednjoročnog plana, ostvarena je stopa rasta investicija od svega 7,8%. Osnovni uzrok ovome je niska akumulativna sposobnost privrede i nedovoljna pokretljivost akumulacije.

Opšta i zajednička potrošnja se nije kretala u skladu sa predviđanjima. Privreda se opterećivala daljim zahvatanjima, povećavala se potrošnja uz prisutnost gubitaka u nekim društvenim delatnostima. Ovakvom stanju pogodovali

su još nedovoljno razvijeni samoupravni odnosi i nedovoljan uticaj udruženog rada na zadovoljavanje opštedruštvenih i zajedničkih potreba.

Strategija razvoja SAP Vojvodine do 1980. godine temelji se na dogovorenoj i konkretnoj primeni ustavnih načela, politici i stavovima utvrđenim na X kongresu SKJ, VII kongresu SKS, XV Izbornoj konferenciji SKV, kao i na koncepciji dugoročnog razvoja SAP Vojvodine do 1985. godine.

Proizvodnja energije, sirovina i hrane su označene kao osnovni pravci razvoja, što je u skladu sa zajedničkom razvojnom politikom Jugoslavije.

Dalja izgradnja socijalističkih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa je osnovni preduslov i polazna osnova za uspešno ostvarivanje strateških pravaca razvoja Pokrajine do 1980. godine. To predstavlja ujedno i jedan od osnovnih ciljeva daljeg razvoja. Kao osnovni ciljevi i zadaci utvrđeni su još: stabilan porast životnog standarda, dinamičniji razvoj i izmena privredne strukture, veći stepen zapošljavanja, intenzivnije uključivanje u tokove međunarodne razmene, brži razvoj privredno nedovoljno razvijenih područja, dinamičniji razvoj nauke i jačanje opštenarodne odbrane, bezbednosti i društvene samozaštite.

Polazeći od toga, razvoj u ovom periodu mora počivati na povećanju produktivnosti rada, boljem korišćenju kapaciteta i radnog vremena, većem stepenu organizovanosti, doslednoj orijentaciji ka većem korišćenju domaćih i sekundarnih sirovina, jačanju integracione povezanosti, većem korišćenju naučnih dostignuća, na stalnoj modernizaciji i osavremenjavanju prozivodnje i njenom usklađivanju sa potrebama domaćeg i stranog tržišta.

Ostvarivanje utvrđenog dinamičnog razvoja je osnovni preduslov za razrešavanje nasleđenih problema i za prevazilaženje relativnog zaostajanja u dosadašnjem razvoju. Ovo treba da se postigne prosečnom stopom rasta društvenog proizvoda od 7,1% godišnje.

Do 1980. godine predviđa se porast industrijske proizvodnje od 9%. Osnovu za tako dinamičan razvoj predstavljaju procenjene mogućnosti povećanja korišćenja kapaciteta sa današnjih 63% na 75—80%, rast produktivnosti rada za 4,5% i značajna investiciona ulaganja.

U porastu proizvodnje nova ulaganja će učestvovati sa oko 70%, a bolje korišćenje kapaciteta i povećanje produktivnosti rada sa oko 30%.

Dinamičan razvoj poljoprivredne proizvodnje od 5% (društvenog sektora 8,0%, a individualnog od 3%) zasnivaće se, pre svega, na dogovorenom razvoju agroindustrijskog kompleksa za period od 1976—1980. godine kojim treba da se na dugoročnim osnovama reši ekonomski položaj ove oblasti.

Delatnosti, čiji razvoj je od posebnog značaja za ukupan razvoj Pokrajine su:

— proizvodnja i prerada nafte i gasa, petrohemijski kompleks, bazna i ostala hemija;
— agroindustrijski kompleks;
— metalni kompleks;
— industrija građevinskog materijala i građevinske operative, sa posebnim naglaskom na industrijsku gradnju stanova i
— energetska i saobraćajna infrastruktura.

Posebno treba istaći, da se mogućnosti novih ulaganja temelje pre svega na takvom ponašanju u raspodeli dohotka kojim će se jačati akumulativna i reproduktivna sposobnost privrede. Pored toga, sredstva za zadovoljavanje ličnih, opštih i zajedničkih potreba treba da rastu sporije od predviđenih investicija.

Polazeći od ovakvih opredeljenja u globalnim odnosima potrošnje, sagledane su mogućnosti investicionih ulaganja do 1980. godine. Prema globalnom bilansu, SAP Vojvodina će u ovom planskom periodu raspolagati sa oko 93 milijarde dinara za investicije. U razvoj delatnosti od posebnog značaja usmeriće se oko 80% od ovih sredstava.

U ovom planskom periodu posebna pažnja će se posvetiti intenzivnijem uključivanju privrede Pokrajine u tokove međunarodne razmene. Ovo dobija naglašenu potrebu, polazeći od povećane odgovornosti SAP Vojvodine za svoj platni bilans u ukupnom platnom bilansu Jugoslavije.

U skladu sa predviđenom dinamikom privrednog razvoja računa se da će ukupan izvoz rasti po stopi od 10,2%. Istovremeno uvoz treba da ima sporiji rast, od 8,6%.

Postizanje dinamičnijeg razvoja ovih područja zahteva povećano angažovanje u pravcu udruživanju rada i sredstava privrede razvijenih i nedovoljno razvijenih područja na samoupravnim osnovama. Osim toga, preduzimaće se i posebne podsticajne mere za brži razvoj ovih područja.

Planirana dinamika porasta društvenog proizvoda ukupne privrede Pokrajine od 1980. godine treba da obezbedi porast nacionalnog dohotka po stanovniku od 26.000 dinara u 1975. godini na 36.000 dinara u 1980. godini.

Summary

Development Plan of the Socialist Autonomous Province of Vojvodina up to 1980, Trends and Possibilities

The economic and social development plans of Yugoslavia, the republics and autonomous provinces for the period 1976—1980. were adopted at a crucial moment of our development when efforts were being made to strengthen self-management in socio-economic relationships.

This sixth medium-term plan reflects the specific socio-economic features of our development in its present phase. The strategy for the forthcoming period (1976—1980) is based on constitutional principles, on the policy and guidelines laid down at the tenth congress of the Yugoslav League of Communista, the congresses of the communist leagues of the republics and the conferences held in the socialist autonomous provinces, in accordance with the long term development plan up to 1980.

The real significance of this medium-term plan is that it has largely adopted the principles of self-management in social planning. The national plan is based on those of the republics and autonomous provinces, which are in turn based on the respective plans of the socio-economic communities, i. e. on the basic self-management documents and agreements.

The adverse trends in the socio-economic development of the previous period are felt just as much in Vojvodina as in the entire country. Economic instability, lack of coordination between industrial performance and natural resources, adverse foreign market conditions and financial set backs were the basic factors impeding the development of the province.

Despite the unfavourable conditions, economic development has been very

intensive in the past five years. The gross national product has increased at the rate of 6,1%, industrial production 8,7%, agricultural production 4,2%. The main course and rates of economic development have thus been accomplished, although the total growth was slower than expected. In the gross national product industrial output increased from from 29,4% in 1970 to 33,0% in 1975, while agricultural production declined.

Favourable trends were observed in the propulsive branches of industry, especially in metallurgy and food processing, while the petroleum and chemical industry developed slower than expected. The anticipated structural changes in industry were not accomplished. Livestock production was hindered by adverse conditions. Production was irregular causing the proportion of livestock in the total agricultural production to stagnate and even decline in comparision with the previous period.

The predicted growth in development was to have been brought about by investment which were expected to rise at the rate of 14,1%, however because of insufficien investments in socially owned productive assets, especially during the first years of the medium-term plan, an increase of only 7,8% was achieved. This set back was caused by low accumulative capacities and insufficient growth of accumulation.

General as well as public consumption has deviated from the predicted figures. The economy has been overburdened by further investments, consumer spending has increased along with the deficits in certain branches of social production. Such a contrary course of development was further plagued by immature self-management relations and the inefficient handling of public and collective demands and affairs of associated labour.

The development plan of the Socialist Autonomous Province of Vojvodina up to 1980 is based on the constitutional principles, the policy and measures adopted by the loth Congress of the Yugoslav League of Communists, the 7th Congress of the Serbian League of Communiste, the 15th session of the League of Communists of Vojvodina, as well as on the long term development plan of the Socialis Autonomous Province of Vojvodina up to 1985.

In accordance with the social development plan of Yugoslavia, the basic objectives of development include the construction of power sources, the expansion of the food industry and the exploitation of raw material supplies.

The further development of self-management in socio-economic relations is the basic prerequisite and starting point for the successful accomplishment of the strategic objectives, at the same time it is one of the basic aims of further development. In addition to the above mentioned the following goals, guidelines and methods were set forth: a sustained rise in the standard of living intensification of economic growth and structural changes in the economy, higher employment figures, intensified foreign trade relations, faster development of passive regions, dynamic progress in the fields of the sciences, firm establishment of a total peoples' defence, security and social self-protection.

In order to fulfill the planned goals, labour productivity should be accelerated, resources and manspower used more efficiently, economic organization improved and raw material imports increased. Greater economic integration, scientific research, constant modernization and up to date economic activity in response to foreign market trends, should serve as basic guidelines for economic development. Fulfilment of the extensive development plan is essential, if we want to overcome the past legacy and make up for the relative under-

fulfilment of the previous development plans; therefore the gross national product is expected to rise an average of 7,1% annually.

By 1980 industrial production is expected to rise at the rate of 9% as based on an estimated increase of funds and resources from the present 63% to 75—80%, an expected increase of labour productivity by 4,5% and heavy investments.

In the rise of productivity the share of new investments should be aproximately 70%, increased productivity and better use of existing capacities, an estimated 30%.

Increased agricultural production (an expected rise of 5% in the socially owned sector 8,0%, in the private sector 3%) is anticipated for the 1976—1980 in the agreement on expected development of the agro-industrial complex, which aims at providing long term solutions.

Priority will be asigned to the following branches of economy:

— the petroleum industry and refining, the production of natural gas, the petro-chemical complex, basics and other chemistry
— the agro-industrial complex
— metal works
— the construction industry with special emphasis on housing
— the infrastructures of power sources and transport.

It should be stressed that the possibility of new investments is based largely on such a distribution of income that will strengthen the accumulative and reproductive capacities of the economy. Personal, collective and overall consumption should rise slower than the predicted investments.

Such a stand on the global structure of consumption has determined the outline of the investment policy up to 1980. According to this policy the Socialist Autonomous Province of Vojvodina will have approximate 93 billion dinars at its disposal for investments in the forthcoming period. Priority sectors will receive 80% of the total amount.

In the forthcoming period special attention will be dedicated to increased foreign trade, as necessitated by greater responsibility to balance foreign trade. In accordance with the predictions for economic development, total exports are scheduled to rise at the rate of 10% and imports at the rate of 8,6%.

Intensified development requires greater efforts aimed at the association of labour and fixed assets of developed and underdeveloped regions on the basis of self-management. In addition to other measures, special investments are to be supplied to accelerate the development of these regions.

The planned intensification of total social production should ensure the increase of national (per capita) income from 26000 dinars in 1975 to 36000 dinars in 1980.